

(इंग्रजी टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

बॉम्बे न्यायमंडळाच्या उच्च न्यायालयात

मृत्युपत्रविषयक आणि विनामृत्युपत्र – अधिकारिता

मृत्युपत्रविषयक याचिका क्रमांक – ५३०/१९९२

मध्ये

किरकोळ याचिका क्रमांक - ११६/२०१७

मंजू अनिल अग्रवाल @ मंजू लालचंद अग्रवाल

...याचिकाकर्ते

विरुद्ध

राजीव लालचंद गोयल

... उत्तरवादी

आणि

लालचंद भिकाराम गोयल @ एल.बी. गोयल

... मयत

श्री. सिमिल पुरोहित यांच्यासह श्री. गौरव जंगळे आणि श्री. अक्षय सावंत, आय.व्ही. मर्चंट अँड कंपनी मार्फत, याचिकाकर्त्यासाठी एमपीटी/११६/२०१७.

श्री. सुधीर वोदितेल, मेसर्स उतंगले अँड कंपनी मार्फत, उत्तरवादी / मूळ याचिकाकर्त्यासाठी.

न्यायवृंद : न्यायमूर्ती - मनीष पितळे.

राखीव ठेवलेला दिनांक : २४ एप्रिल २०२४

अधिघोषित केलेला दिनांक : १० जून २०२४.

न्यायनिर्णय :

१. या विविध याचिकेतील याचिकाकर्त्याने भारतीय वारसाहक्क अधिनियम, १९२५ (यापुढे “वारसाहक्क कायदा” म्हणून संदर्भित) च्या कलम २६३ (ब) चा आधार घेतला आहे, ज्यामुळे या न्यायालयाने ०८ सप्टेंबर, १९९३ रोजी उत्तरवादी आणि त्याच्या मृत्यू झालेल्या आईच्या बाजूने दिलेल्या प्रशासकीय पत्रांचा रद्दीकरण मागितला आहे. वारसाहक्क अधिनियमाच्या कलम २६३ (ब) चा आधार घेण्याचे आणि प्रशासकीय पत्रे खोटेपणा सूचनांद्वारे आणि या न्यायालयापासून महत्त्वाचे तपशील लपवून फसवणुकीने प्राप्त केली गेली असा दावा करण्याचे कारण म्हणजे याचिकाकर्त्याचा असा दावा आहे की, प्रशासकीय पत्रांच्या मंजूरीसाठी याचिका दाखल करणाऱ्या मूळ याचिकाकर्त्यांनी, म्हणजेच येथील उत्तरवादी आणि त्याच्या आईने, खोटेपणाने सांगितले की मृत्यू झालेल्या व्यक्तीने, म्हणजेच येथील उत्तरवादीच्या वडिलांनी, कोणत्याही मुली मागे ठेवल्या नाहीत. याचिकाकर्त्याचा विशिष्ट दावा आहे की ती मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची दत्तक मुलगी / कन्या होती आणि म्हणूनच, तिचा उल्लेख प्रशासकीय याचिकेत केला जायला हवा होता आणि या न्यायालयाने

प्रशासकीय पत्रे मंजूर करण्याचा विचार करण्यापूर्वी तिला योग्यरित्या उद्धृत करून तिच्यावर सूचना देणे आवश्यक होते.

२. याचिकाकर्त्याच्या मते, ऑगस्ट, २०१५ मध्ये, जेव्हा ती तिच्या माहेरी आईच्या आजारपणामुळे गेली होती, म्हणजेच मूळ उत्तरवादी क्रमांक १, आणि मृत्यू झालेल्या उत्तरवादी क्रमांक १ च्या वैद्यकीय गरजा जाणून घेण्यासाठी एका खणातून कागदपत्रे पाहत असताना, याचिकाकर्त्याला एका अनिर्दिष्ट तारखेचे पत्र सापडले . हे पत्र सध्याच्या याचिकेतील प्रतिवादींनी, म्हणजेच मृत्यू झालेल्या आई आणि भाऊ राजीव लालचंद गोयल यांनी, मुंबई पोर्ट ट्रस्टच्या इस्टेट मॅनेजरला उद्देशून लिहिले होते, ज्यामध्ये या न्यायालयाने ०८ सप्टेंबर, १९९३ रोजी दिलेल्या प्रशासकीय पत्रांचा उल्लेख होता. याचिकाकर्त्याच्या मते, तिने आवश्यक चौकशी केली आणि मूळ प्रशासकीय याचिका क्रमांक - ५३०/१९९२ शी संबंधित कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रती मिळवण्यासाठी तृतीय पक्ष अर्ज दाखल केला . त्यानंतर, २६ एप्रिल, २०१६ रोजी, याचिकाकर्त्याने प्रशासकीय पत्रांचा रद्दीकरणासाठी ही विविध याचिका दाखल केली. याचिकाकर्त्याच्या मते, मूळ याचिकाकर्त्यांनी प्रशासकीय याचिकेत केलेला हा फसवणुकीचा प्रकार ऑगस्ट, २०१५ मध्ये तिच्या निदर्शनास आला, त्यामुळे मर्यादा कायदा, १९६३ च्या कलम १७ अंतर्गत, त्याच्या अनुच्छेद १३७ सोबत वाचून, ही विविध याचिका मर्यादेच्या कालावधीत दाखल केली गेली.

३. मूळ उत्तरवादी क्रमांक १, म्हणजेच मृत्यू झालेल्या आईने, सध्याच्या विविध याचिकेत प्रत्युत्तर प्रतिज्ञापत्र दाखल केले, ज्यामध्ये याचिकाकर्त्याने केलेले दावे नाकारले. असे सादर

केले आहे की, सदर उत्तरवादी आणि मूळ मृत व्यक्ती, म्हणजेच लालचंद गोयल, यांना कोणतेही अपत्य नव्हते, त्यांनी येथील उत्तरवादी, म्हणजेच राजीव लालचंद गोयल याला त्यांचा मुलगा म्हणून विधिवत दत्तक घेतले होते, तर याचिकाकर्त्याला दत्तक घेतले गेले नव्हते आणि ती मृत्यू झालेल्या व्यक्तीची दत्तक कन्या असल्याचा कोणताही दावा करू शकत नाही. प्रत्युत्तर प्रतिज्ञापत्रासोबत काही कागदपत्रे दाखल केली गेली, ज्यामध्ये भागीदारी करारांच्या प्रतींचा समावेश आहे, ज्यामुळे हे दर्शविले आहे की याचिकाकर्त्याला मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची दत्तक कन्या असल्याच्या नात्याने भागीदारी करारांमध्ये कधीही हिस्सा किंवा भागीदाराचा दर्जा देण्यात आला नव्हता आणि म्हणूनच , मूळ याचिकाकर्त्यांनी प्रशासकीय याचिकेत कथितरित्या केलेल्या फसवणुकीबाबत विविध याचिकेत केलेले दावे कोणत्याही आधाराशिवाय आहेत, याशिवाय ही विविध याचिका मर्यादेच्या कालावधीमुळे अवैध आहे.

४. याचिकाकर्त्याने प्रत्युत्तर प्रतिज्ञापत्र दाखल केले ज्यामध्ये कागदपत्रे नोंदवली गेली, ज्यामुळे दर्शविले गेले की न्यायालयीन कार्यवाहीत उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल याने प्रतिज्ञापत्र दाखल केले होते, ज्यामध्ये असे नमूद केले होते की याचिकाकर्ती ही मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची विवाहित कन्या आहे आणि हा एक निर्णायक कबुलीजबाब आहे जो मूळ प्रशासकीय याचिकाकर्त्यांनी प्रशासकीय पत्रांच्या मंजूरीसाठी प्रशासकीय याचिका दाखल करताना केलेल्या फसवणुकीचे प्रदर्शन करतो.

५. प्रतिस्पर्धी पक्षांसाठी उपस्थित असलेल्या विद्वान वकिलांच्या युक्तिवादांचा उल्लेख करण्यापूर्वी, नोंदवलेल्या सामग्रीवरून दिसून येणाऱ्या घटनांच्या कालानुक्रमाचा थोडक्यात उल्लेख करणे योग्य ठरेल.

६. नोंदवलेल्या पासपोर्ट आणि पॅन कार्डच्या प्रतीनुसार, याचिकाकर्त्याची जन्मतारीख १२ सप्टेंबर, १९५६ अशी नमूद आहे, जेव्हा ती तिच्या जैविक पालकांना जन्मली. तिचे जैविक वडील हे प्रशासकीय याचिकेतील मूळ याचिकाकर्त्या क्रमांक १ चे भाऊ आहेत, म्हणजेच याचिकाकर्त्याने दावा केलेली दत्तक आई. याचिकाकर्त्याच्या मते, १९५९ मध्ये कधीतरी, तिला मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल आणि सध्याच्या विविध याचिकेतील मूळ उत्तरवादी क्रमांक १, म्हणजेच राममूर्ती लालचंद गोयल यांनी दत्तक घेतले. पुढे नोंदवले आहे की, ०१ फेब्रुवारी, १९७४ रोजी, उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या जैविक पालकांनी मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल आणि त्यांच्या पत्नी राममूर्ती लालचंद गोयल यांच्या बाजूने दत्तक करारनामा केला. उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल याचा जन्म १६ ऑगस्ट, १९६८ रोजी झाला असून त्याचे वडील देखील राममूर्ती लालचंद गोयल यांचे एक भाऊ होते.

७. याचिकाकर्त्याने तिच्या शाळा/महाविद्यालय सोडल्याच्या प्रमाणपत्राची प्रत नोंदवली आहे, ज्यामध्ये मृत्यू झालेल्या व्यक्तीला तिचे वडील म्हणून दर्शवले आहे (याबाबत कोणताही गंभीर वाद नाही की मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांनी पूर्वी त्यांचे नाव लालचंद अग्रवाल असे लिहिले होते). हे शाळा/महाविद्यालय सोडल्याचे प्रमाणपत्र १२ सप्टेंबर, १९५६ रोजीचे आहे. याचिकाकर्त्याने तिच्या विवाह प्रमाणपत्राची प्रत देखील नोंदवली आहे,

ज्यामध्ये मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांना याचिकाकर्त्याचे वडील म्हणून दर्शवले आहे. विवाह समारंभाच्या छायाचित्रांच्या प्रती देखील नोंदवल्या गेल्या आहेत, ज्यामध्ये मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांनी याचिकाकर्त्याच्या “कन्यादान” चा विधी केला आहे.

८. लालचंद गोयल यांच्या ११ मे, १९९० रोजी झालेल्या निधनानंतर, १३ मे, १९९० रोजी ‘टाइम्स ऑफ इंडिया’ या वृत्तपत्रात मृत्यूवृत्त (ओबिच्युअरी) प्रकाशित झाले, ज्यामध्ये उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांना मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचा मुलगा आणि याचिकाकर्त्याला त्यांची कन्या म्हणून दर्शवले गेले. याचिकाकर्त्याच्या मते, हे मृत्यूवृत्त उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या सूचनांनुसार प्रकाशित झाले होते. याचिकाकर्त्याने ११ मे, १९९१ रोजी ‘टाइम्स ऑफ इंडिया’ मध्ये लालचंद गोयल यांच्या प्रथम पुण्यतिथीनिमित्त प्रकाशित केलेल्या जाहिरातीची प्रत देखील नोंदवली आहे, ज्यामध्ये पुन्हा उत्तरवादीला मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचा मुलगा आणि याचिकाकर्त्याला त्यांची कन्या म्हणून दर्शवले गेले. याचिकाकर्त्याचा दावा आहे की हे प्रकाशन देखील उत्तरवादीच्या सूचनांनुसार केले गेले होते.

९. याचिकाकर्त्याने मुंबई पोर्ट ट्रस्टने मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांच्या हकालपट्टीसाठी १३ डिसेंबर, १९८५ रोजी दाखल केलेल्या खटल्याची प्रत देखील नोंदवली आहे, ज्याचा खटला क्रमांक ५०१/५६४/१९८५ आहे. लालचंद गोयल यांच्या ११ मे, १९९० रोजी झालेल्या निधनानंतर, मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या वकिलाने, २० एप्रिल, १९९१ रोजी, सदर खटल्यातील फिर्यादीचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या वकिलाला पत्र

पाठवले, ज्यामध्ये मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांच्या कायदेशीर वारसांचा तपशील दिला होता. त्यांनी सूचनांनुसार कळवले की, उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल, मृत्यू झालेली मूळ उत्तरवादी क्रमांक १ राममूर्ती गोयल आणि याचिकाकर्ती (विवाहित कन्या म्हणून) हे मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस आहेत. मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांच्या वकिलाने दिलेल्या अशा तपशीलांच्या आधारे, सदर खटल्यातील फिर्यादीने मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांच्या कायदेशीर वारसांना नोंदवर आणण्यासाठी अर्ज दाखल केला. त्यानुसार, ०८ फेब्रुवारी, १९९३ रोजीच्या आदेशान्वये, सदर खटल्याचे शीर्षक सुधारण्यात आले, ज्यामध्ये मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचे नाव काढून टाकण्यात आले आणि त्यांच्या जागी त्यांच्या कायदेशीर वारसांची नावे, ज्यामध्ये याचिकाकर्तीला त्यांची कन्या म्हणून समाविष्ट करण्यात आले.

१०. सदर खटला २० मार्च, २००४ रोजी एकतर्फी निकालाने मंजूर झाला. २३ मार्च, २००८ रोजी, दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ (सीपीसी) च्या आदेश IX नियम १३ अंतर्गत एकतर्फी निकाल रद्द करण्यासाठी अर्ज दाखल करण्यात आला, तसेच विलंब माफ करण्यासाठी अर्ज दाखल करण्यात आला. सदर अर्जात देखील स्पष्टपणे नमूद करण्यात आले होते की याचिकाकर्ती ही मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची विवाहित कन्या आहे. सदर अर्जावर उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी स्वाक्षरी आणि शपथ घेतली होती.

११. याचिकाकर्तीच्या मते, तिच्या संपूर्ण आयुष्यात तिला मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल आणि त्यांच्या पत्नी राममूर्ती गोयल यांची दत्तक कन्या म्हणून वागणूक देण्यात आली आणि

तिचे संगोपन झाले. ती तिच्या दाव्याच्या समर्थनासाठी वर नमूद केलेल्या कागदपत्रांवर अवलंबून आहे, विशेषतः उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल याने प्रतिज्ञापत्र केलेल्या कबुलीजबाबांवर, ज्यामध्ये याचिकाकर्ती ही खरोखर मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची कन्या आहे असे नमूद आहे. असे सादर केले आहे की, या तथ्यांनंतरही, जेव्हा मूळ प्रशासकीय याचिका क्रमांक ५३०/१९९२ राममूर्ती गोयल (आता मृत्यू झालेल्या) आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी दाखल केली, तेव्हा त्यांनी जाणीवपूर्वक आणि मुद्दाम याचिकाकर्ती ही मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची कन्या आहे हे तथ्य दडपले आणि लपववले गेले. त्यांनी खोटे विधान केले की मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांना कोणतीही कन्या नव्हती. परिणामी, याचिकाकर्तीला कधीही उद्धरण दिले गेले नाही आणि ती प्रशासकीय पत्रांच्या मंजूरीसाठी प्रशासकीय याचिकेत या न्यायालयात हजर होऊ शकली नाही. याचिकाकर्त्याच्या बाजूने सादर केलेल्या लेखी निवेदनांसह, ०४ डिसेंबर, २०१४ रोजीच्या पॉवर ऑफ अटर्नीची प्रत जोडली गेली. हा पॉवर ऑफ अटर्नी राममूर्ती गोयल आणि राजीव लालचंद गोयल यांनी केला होता असे म्हटले जाते, ज्यामध्ये परिच्छेद क्रमांक ८ मध्ये पुन्हा नमूद केले गेले की याचिकाकर्ती, म्हणजेच मंजू अनिल अग्रवाल, ही राममूर्ती गोयल यांची विवाहित कन्या आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांची बहीण आहे. असे नमूद करण्यात आले की याचिकाकर्ती तिच्या कुटुंबासह सुखी वैवाहिक जीवन जगत आहे आणि म्हणूनच, तिने या न्यायालयातून प्रशासकीय पत्रे मिळवण्यास विरोध केला नव्हता. असे सादर केले गेले की हे आणखी एक उदाहरण आहे ज्यामध्ये आता मृत्यू

झालेल्या राममूर्ती गोयल आणि येथील उत्तरवादी, म्हणजेच राजीव लालचंद गोयल, यांनी प्रशासकीय पत्रे मिळवताना आणि त्याआधारे विविध प्राधिकरणांसमोर प्रतिनिधित्व करताना स्पष्ट खोटेपणा केला. स्मॉल कॉजेस कोर्टात दाखल केलेल्या खटल्यातील प्रतिज्ञापत्र केलेल्या विधानांबाबत उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलाला लक्षित प्रश्न विचारण्यात आले, तेव्हा ०९ सप्टेंबर, २०२३ रोजीचे एक अतिरिक्त प्रतिज्ञापत्र सादर करण्यात आले. त्यात फक्त असे नमूद करण्यात आले की स्मॉल कॉजेस कोर्टात एकतर्फी आदेश रद्द करण्याच्या अर्जात आणि विलंब माफ करण्याच्या अर्जात केलेली विधाने चुकून झाली आणि प्रतिज्ञापत्र स्वाक्षरी आणि पुष्टी करण्यापूर्वी शपथकर्त्याने, म्हणजेच राजीव लालचंद गोयल याने, ते वाचले नव्हते. सदर मूळ अतिरिक्त प्रतिज्ञापत्र, दिनांक ०९ सप्टेंबर, २०२३, नोंदवर घेण्यात आले आहे आणि ओळखीसाठी “एक्स” असे चिन्हांकित करण्यात आले आहे. या पार्श्वभूमीवर प्रतिस्पर्धी पक्षांच्या विद्वान वकिलांचे युक्तिवाद ऐकण्यात आले.

१२. श्री. सिमिल पुरोहित, या विविध याचिकेतील याचिकाकर्त्यांचे विद्वान वकील, यांनी सादर केले की, नोंदवलेल्या अनेक कागदपत्रांच्या प्रती स्पष्टपणे दर्शवतात की याचिकाकर्तीला मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची दत्तक कन्या म्हणून नेहमीच वागणूक देण्यात आली. असे सादर केले की, दत्तक करारनाम्याच्या अभावात सध्याची याचिका टिकवता येणार नाही असा दावा उत्तरवादी आता करू शकत नाही. असे सादर केले की, जेव्हा मूळ प्रशासकीय याचिका क्रमांक ५३०/१९९२ दाखल करण्यात आली, तेव्हा मूळ प्रशासकीय याचिकाकर्त्यांना, म्हणजेच राममूर्ती गोयल (दत्तक आई) आणि उत्तरवादी

राजीव लालचंद गोयल (भाऊ), यांना याचिकाकर्ती ही खरोखर मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची दत्तक कन्या आहे हे तथ्य पूर्णपणे माहित होते. तरीही, त्यांनी या न्यायालयासमोर खोटे विधान करण्याचा पर्याय निवडला आणि याचिकाकर्तीचा उल्लेखही सादर याचिकेत केला गेला नाही. असे सादर केले की, मूळ प्रशासकीय याचिकाकर्त्यांच्या वतीने केलेली अशी खोटी विधाने आणि सूचना आणि त्यांनी या न्यायालयापासून महत्त्वाची तथ्ये लपवली, यामुळे वारसाहक्क कायद्याच्या कलम २६३ (ब) अंतर्गत प्रशासकीय पत्रांचा मंजूरी रद्द करण्यायोग्य ठरली आहे. असे सादर केले की, मूळ प्रशासकीय याचिकाकर्त्यांनी, विशेषतः येथील उत्तरवादी, म्हणजेच राजीव लालचंद गोयल याने, अनेक पावले आणि कृती केल्या, ज्यामध्ये न्यायालयीन कार्यवाहीत प्रतिज्ञापत्रावर शपथ घेऊन याचिकाकर्ती ही मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची कन्या आहे हे तथ्य नमूद केले, आणि तरीही त्याने प्रशासकीय याचिकेत हे महत्त्वाचे तथ्य दडपून फसवणुकीने प्रशासकीय पत्रे मिळवली.

१३. असे सादर केले की, याचिकाकर्तीने ऑगस्ट, २०१५ मध्ये प्रथमच फसवणुकीने मिळवलेल्या प्रशासकीय पत्रांची माहिती मिळाल्यावर, २०१६ मध्ये या न्यायालयात संपर्क साधला. याचिकाकर्त्यांच्या विद्वान वकिलाने मर्यादा कायद्याच्या कलम १७ सोबत अनुच्छेद १३७ चा आधार घेतला, आणि याचिका मर्यादेच्या कालावधीत दाखल केली गेली असा युक्तिवाद केला. त्यांनी कमला राणी विरुद्ध राम ललित राय उर्फ लालक राय (मृत्यू झालेले) यांच्या कायदेशीर प्रतिनिधी १ (२०१८) ९ एससीसी ६६३ आणि इतरांवरील सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालाचा आधार घेतला, आणि सध्याच्या प्रकरणातील तथ्ये आणि

परिस्थिती स्पष्टपणे दर्शवतात की याचिकाकर्ती ही मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची दत्तक कन्या होती आणि केवळ याचिकाकर्तीच्या दत्तक घेण्याची औपचारिक सोहळा न झाल्याने तिच्या मार्गात अडथळा येऊ शकत नाही.

१४. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने बसंत सिंह विरुद्ध जानकी सिंह आणि इतर २ (एआयआर १९६७ एससी ३४१) आणि युनियन ऑफ इंडिया विरुद्ध इब्राहिम उद्दीन आणि इतर ३(२०१२) ८ एससीसी १४८ यांच्या सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालांचा आधार घेतला, आणि भारतीय कायद्यांतर्गत एखाद्या पक्षाने न्यायालयीन कार्यवाहीत सत्यापित केलेला कबुलीजबाब त्याच्याविरुद्ध इतर कार्यवाही आणि खटल्यांमध्ये वापरला जाऊ शकतो, तसेच जर कबुलीजबाब स्पष्ट आणि असंदिग्ध असेल, तर तो निश्चितपणे संबंधित आहे, परंतु कबुलीजबाब देणाऱ्या शपथकर्त्याला स्पष्टीकरण देण्याची संधी दिली जाणे आवश्यक आहे. या संदर्भात, याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल याने प्रतिज्ञापत्र केलेल्या वर नमूद विधानाचा आधार घेतला की याचिकाकर्ती ही खरोखर मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची कन्या आहे आणि त्याआधारे, तिला आई राममूर्ती गोयल आणि उत्तरवादीसह मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस आणि प्रतिनिधी म्हणून नोंदवर आणले. असे सादर केले की, उत्तरवादीच्या वतीने असा युक्तिवाद केला गेला की, अशा कबुलीजबाबाचा उपयोग प्रशासकीय पत्रांच्या मंजूरीसाठी प्रशासकीय याचिका मंजूर झाल्यानंतर दाखल केलेल्या न्यायालयीन कार्यवाहीत झाला, तो कोणत्याही

आधाराशिवाय आहे, कारण उत्तरवादी स्वतः याचिकाकर्तीला त्याची बहीण आणि मृत्यू झालेल्या लालचंद गोयल यांची कन्या मानत होता आणि तशीच वागणूक देत होता. असे सादर केले की, सक्षम न्यायालयात न्यायालयीन कार्यवाहीत गंभीरपणे केलेल्या अशा कबुलीजबाबाचा परिणाम टाळण्याची उत्तरवादीला परवानगी दिली जाऊ नये. या आधारे, असे सादर केले की सध्याची याचिका मंजूर करून प्रशासकीय पत्रांची मंजूरी रद्द करावी.

१५. दुसरीकडे, उत्तरवादीच्या वतीने उपस्थित असलेले विद्वान वकील श्री. सुधीर वोदिटेल यांनी असे सादर केले की, मूळ मृत्युपत्र याचिका क्रमांक ५३०/१९९२ दाखल करण्यात आली तेव्हा, त्यातील याचिकाकर्त्यांनी म्हणजेच आता मृत राममूर्ती गोयल आणि येथे उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी तथ्यांवरील योग्य विधाने केली होती. मृत लालचंद गोयल आणि राममूर्ती गोयल यांचा मुलगा म्हणून दत्तक घेतल्याबद्दल उत्तरवादीच्या बाबतीत केवळ दत्तक करार असल्याने, मूळ मृत्युपत्र याचिकेत योग्यरित्या नमूद केले होते की उत्तरवादी आणि राममूर्ती गोयल हे मृत लालचंद गोयल यांचे फक्त दोन कायदेशीर वारस होते आणि त्यांना कोणत्याही मुली नव्हत्या.

१६. असे सादर करण्यात आले की मृत राममूर्ती गोयल यांनी त्यांच्या उत्तरात - सध्याच्या विविध याचिकेतील प्रतिज्ञापत्रात, याचिकाकर्त्याने केलेले सर्व दावे नाकारले होते. पुढे असे सादर करण्यात आले की, प्रशासन पत्रे मंजूर झाल्यानंतर ०८ सप्टेंबर १९९३ रोजी त्यावर कारवाई करण्यात आली होती. याचिकाकर्त्याला प्रशासन पत्रे मंजूर झाल्याची स्पष्टपणे जाणीव होती आणि ऑगस्ट २०१५ मध्येच तिला माहिती झाल्याचे विधान विश्वासाह नव्हते,

ज्यामुळे याचिकेत विलंब आणि ढिलाई झाल्याचे दिसून येते. पुढे असे सादर करण्यात आले की, सध्याच्या प्रशासन पत्रांसारखे अनुदान नियमानुसार चालते, त्यामुळे अनुदान जारी केल्याच्या तारखेपासून म्हणजेच ०८ सप्टेंबर १९९३ पासून मर्यादेचा कालावधी सुरू करण्यात आला. २०१६ मध्ये दाखल केलेली सध्याची रद्द करण्याची याचिका स्पष्टपणे मर्यादेने प्रतिबंधित होती. या संदर्भात, उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलांनी रमेश निवृत्ती भागवत विरुद्ध डॉ. सुरेंद्र मनोहर पारखे ४ (२०२०) १७ एससीसी २८४ या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालावर अवलंबून राहण्याचा सल्ला दिला.

१७. उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलांनी पुढे असे सादर केले की, याचिकाकर्त्याने वैध दत्तक घेण्याच्या अटी स्पष्टपणे पूर्ण केल्या नाहीत, जरी याचिकेतील तिच्या स्वतःच्या विधानांनुसार. याचिकाकर्त्याच्या वैध दत्तक घेण्याचे संकेत देणारे कोणतेही साहित्य नसल्यामुळे, ती असा दावा करू शकत नाही की प्रशासन पत्रे मंजूर करण्यासाठी मूळ मृत्युपत्र याचिकेत कोणतेही खोटे विधान केले गेले होते. या संदर्भात, एम. वनजा विरुद्ध एम. सरला देवी (मृत) ५ (२०२०) ५ एससीसी ३०७ या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालावर अवलंबून राहावे लागले.

१८. याचिकाकर्त्याच्या विद्वान वकिलांनी आर. शिवज्ञानम विरुद्ध पी. के. सदानंद मुदलियार ६ (एआयआर १९७८ मद्रास २६५) या खटल्यातील मद्रास उच्च न्यायालयाच्या निकालावरही अवलंबून राहून असा युक्तिवाद केला आहे की अनुदान जारी करताना केलेला खोटा आरोप हा उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३ लागू करण्यासाठी आधार असू शकत नाही. शरद

शंकरराव माने आणि इत्यादी विरुद्ध आशाबाई श्रीपती माने ७ (एआयआर १९९७ बॉम्बे २७५) या खटल्यातील या न्यायालयाच्या निकालावरही अवलंबून राहून असा युक्तिवाद केला आहे की उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३ अंतर्गत कागदपत्रांच्या छायाप्रती रद्द करण्याच्या मागणीसाठी आधार असू शकत नाहीत. आदिल फिरोज माखानिया विरुद्ध दिलीप गोरधनदास गोंडालिया (२९ एप्रिल २०१४ रोजी विविध याचिका क्रमांक २९, २०१४ मध्ये देण्यात आलेला निर्णय आणि आदेश) या प्रकरणात या न्यायालयाच्या निकालावर अधिक अवलंबून राहून असा युक्तिवाद केला आहे. असे सादर करण्यात आले की, सदर निकालात, न्यायालयाने हे लक्षात घेतले आहे की ज्या पक्षाने मृत्युपत्राद्वारे दिलेल्या मालमत्तेच्या देखभालीसाठी योगदान दिले नाही, तो हक्क सांगू शकत नाही.

१९. उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलांनी १३ सप्टेंबर २०२३ रोजीच्या आणखी एका अतिरिक्त शपथपत्रासह त्यासोबत जोडलेल्या कागदपत्रांच्या प्रतींचा आधार घेण्याचा प्रयत्न केला. यामध्ये भागीदारी फर्मने व्यवहार केले होते ज्याचे मृत भागीदार होते आणि त्यानंतर त्याची आई म्हणजेच राममूर्ती गोयल आणि येथे उत्तरवादी भागीदार होते. असा दावा करण्यात आला होता की अशा कागदपत्रांवरून स्पष्टपणे सूचित होते की प्रशासकीय पत्रांवर कारवाई करण्यात आली होती आणि ही वस्तुस्थिती सार्वजनिक क्षेत्रात होती, ज्यामुळे असे दिसून येते की याचिकाकर्त्याला ८ सप्टेंबर १९९३ रोजी सदर अनुदान जारी करण्याबद्दल अज्ञान असल्याचे भासवण्याची परवानगी देता येणार नाही. अतिरिक्त शपथपत्राची प्रत त्याच्या प्रदर्शनांसह रेकॉर्डवर घेतली आहे आणि ओळख पटविण्यासाठी "Y" असे चिन्हांकित केले

आहे. या आधारावर, हे सादर करण्यात आले की सध्याची याचिका फेटाळून लावण्यास पात्र आहे.

२०. या न्यायालयाने विरोधी पक्षांच्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे ऐकले आहे. हे लक्षात ठेवले पाहिजे की मृत्युपत्र न्यायालय म्हणून हे न्यायालय विवेकाचे न्यायालय आहे आणि न्यायालयात झालेल्या फसवणुकीचे संकेत देणारे दडपशाही आणि खोटेपणा यासंबंधीचे वाद रेकॉर्डवर ठेवलेल्या साहित्याचे परीक्षण करून गांभीर्याने विचारात घेतले पाहिजेत. याचिकाकर्त्याचे म्हणणे असे आहे की मृत्युपत्र याचिका क्रमांक ५३०/१९९२ मधील मूळ याचिकाकर्त्यांनी मृत लालचंद गोयल यांना मुली नसल्याचा दावा करून उघड खोटेपणा केला. याचिकाकर्त्यांचे म्हणणे असे आहे की ती लालचंद गोयल यांची मुलगी होती कारण मृत लालचंद गोयल आणि त्यांची पत्नी राममूर्ती गोयल यांनी याचिकाकर्त्याला दत्तक मुलगी म्हणून वाढवले होते आणि म्हणूनच ती येथे उत्तरवादीची बहीण होती. याचिकाकर्त्यांचे म्हणणे असे आहे की मृत्युपत्र याचिकेतील मूळ याचिकाकर्त्यांना ही वस्तुस्थिती स्पष्टपणे माहिती होती आणि केवळ याच आधारावर उत्तराधिकार कायद्याचे कलम २६३ (ब) याचिकाकर्त्याद्वारे यशस्वीरित्या लागू केले जाऊ शकते.

२१. या न्यायालयाने रेकॉर्डवर ठेवलेल्या सामग्रीच्या आधारावर वरील दाव्यांचा विचार करण्यापूर्वी, उत्तरवादीच्या वतीने असा युक्तिवाद करण्यात आला की, अनुदान रद्द करण्याची सध्याची याचिका विलंब आणि निष्क्रियतेमुळे त्रस्त आहे, म्हणून या प्रकरणाच्या त्या पैलूचा प्रथम विचार करणे योग्य ठरेल. या प्रकरणात, प्रशासन पत्रे ०८ सप्टेंबर, १९९३

रोजी देण्यात आली होती. अनुदान रद्द करण्याची सध्याची विविध याचिका २०१६ मध्ये दाखल केली गेली होती, हे मान्य आहे. अशी रद्द याचिका दाखल करण्याची मर्यादा कालावधी मर्यादा कायद्याच्या अनुच्छेद १३७ अंतर्गत तीन वर्षांचा आहे. परंतु, याचिकाकर्त्याने उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३(ब) अंतर्गत विशिष्ट आधार उपस्थित केले हैं, जे खोटे सूचन करून आणि या न्यायालयापासून महत्त्वपूर्ण तथ्ये लपवून फसवणुकीने अनुदान प्राप्त केल्याशी संबंधित आहे, यात काही शंका नाही की मर्यादा कायद्याचे कलम १७ लागू होईल. या तरतुदीनुसार, रद्द करण्यासाठी योग्य पावले उचलण्याचे कारण तेव्हा उद्भवेल जेव्हा याचिकाकर्त्याला प्रथम फसवणुकीची माहिती मिळेल किंवा जेव्हा तिला यथोचित परिश्रमाने अशी फसवणूक कळू शकली असती. याचिकाकर्त्याचा दावा आहे की, तिला प्रशासन पत्रांचे अनुदान ऑगस्ट, २०१५ मध्ये प्रथम कळाले, जेव्हा तिला वरील अनिर्दिष्ट तारखेचे पत्र सापडले. रद्द याचिका २६ एप्रिल, २०१६ रोजी दाखल करण्यात आली आणि जर ऑगस्ट, २०१५ हे याचिकाकर्त्याने रद्द करण्याचा प्रयत्न करण्याचे प्रारंभ बिंदू मानले गेले, तर सध्याची याचिका मर्यादित दाखल करण्यात आली होती.

२२. या संदर्भात, उत्तरवादीच्या विद्वान वकीलाने **रमेश निवृत्ती भगवत विरुद्ध डॉ. सुरेंद्र मनोहर परखे** (उपरोक्त) या प्रकरणातील सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयावर अवलंबून राहणे ठेवले आहे. या निर्णयात, यावर जोर देण्यात आला आहे की जेव्हा अनुदान जारी केले जाते, तेव्हा ते एक रेम मधील निर्णय आहे आणि अनुदान त्याच्या जारी होण्याच्या तारखेपासून कार्यरत असल्याने, मर्यादा कायद्याच्या अनुच्छेद १३७ अंतर्गत मर्यादेसाठी, वेळेचा कालावधी

अनुदानाच्या जारी होण्याच्या तारखेपासून सुरू होईल. परंतु, हे महत्त्वाचे आहे की या निर्णयात, मर्यादा कायद्याच्या अनुच्छेद १३७ अंतर्गत मर्यादेच्या कालावधीचा चर्चा करताना, फसवणूक किंवा चूक यासंबंधीच्या मर्यादा कायद्याच्या कलम १७ वर कोणतीही चर्चा नाही. या प्रकरणात, याचिकाकर्त्याने मर्यादा कायद्याच्या कलम १७ चा विशेष उल्लेख केला आहे, ज्याचा दावा आहे की या प्रकरणातील तथ्यांनुसार मर्यादेचा कालावधी ऑगस्ट, २०१५ मध्ये सुरू झाला.

२३. या न्यायालयाच्या मते, जरी सध्याच्या याचिकेतील मूळ उत्तरवादी क्रमांक १, म्हणजेच आता मृत रमामूर्ती गोयल यांनी त्यांच्या उत्तराच्या शपथपत्रात याचिकाकर्त्याच्या ऑगस्ट, २०१५ मध्ये प्रथम अनुदानाची माहिती मिळाल्याच्या दाव्याचा इन्कार केला असला, तरी या प्रकरणाच्या त्या पैलूचा विचार करताना आसपासच्या परिस्थितीकडे दुर्लक्ष करता येणार नाही. रेकॉर्डवरील सामग्री दर्शवते की, लघुवाद न्यायालयासमोर एकतर्फी आदेश रद्द करण्यासाठी अर्ज आणि त्याच दाखल करण्यात विलंब माफ करण्यासाठी अर्ज दाखल करताना, २३ मे, २००८ रोजी शपथपत्रावर स्पष्टपणे नमूद करण्यात आले होते की, याचिकाकर्ती खरंच मृत लालचंद गोयल यांची मुलगी होती. यापूर्वीच, प्रशासन पत्रांचे अनुदान मिळवण्यासाठी वसीयत याचिका दाखल करण्यापूर्वी, २० एप्रिल, १९९१ रोजी, उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या सूचनांवरून लघुवाद न्यायालयासमोर वादीच्या वकिलाला एक पत्र जारी करण्यात आले होते की, मृत लालचंद गोयल यांच्या कायदेशीर वारसांमध्ये येथील याचिकाकर्ती, त्यांची विवाहित मुलगी, तसेच रमामूर्ती गोयल आणि

उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांचा समावेश आहे. या आधारावर एक अर्ज दाखल करण्यात आला आणि ०८ फेब्रुवारी, १९९३ रोजीच्या विशिष्ट आदेशाद्वारे, लघुवाद न्यायालयाने तिघांना, म्हणजेच रमामूर्ती गोयल, उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल आणि येथील याचिकाकर्ती, म्हणजेच मंजू अनिल अग्रवाल यांना, लघुवाद न्यायालयासमोर प्रलंबित असलेल्या खटल्यात मृत लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस/प्रतिनिधी म्हणून नोंदवले.

२४. लघुवाद न्यायालयासमोर उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल आणि आता मृत रमामूर्ती गोयल यांच्या वतीने शपथपत्रावर केलेल्या विधानांचा इन्कार करण्यात आलेला नाही. हे महत्त्वाचे आहे. या न्यायालयासमोर उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या वतीने ०९ सप्टेंबर, २००३ रोजीच्या त्या अतिरिक्त शपथपत्रात (नोंदवलेले आणि “X” असे चिन्हांकित) दिलेला एकमेव खुलासा आहे की, घाईमुळे उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी २३ मे, २००८ रोजी शपथपत्रावर मजकूर वाचल्याशिवाय स्वाक्षरी केली होती आणि ते शपथपत्र चुकून तयार करण्यात आले होते, ज्यासाठी उत्तरवादीने खेद व्यक्त केला आणि माफी मागितली. हे अत्यंत महत्त्वाचे आहे की, लघुवाद न्यायालयासमोर शपथपत्रावर केलेले वरील विधान उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी नाकारलेले नाही.

२५. लेखी निवेदनांसह, याचिकाकर्त्याने रमामूर्ती गोयल, म्हणजेच मृत आई, आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी ०४ डिसेंबर, २०१४ रोजी केलेल्या पॉवर ऑफ अटर्नीच्या प्रती रेकॉर्डवर ठेवल्या, ज्यामध्ये याचिकाकर्ती ही मृत लालचंद गोयल यांची विवाहित मुलगी असल्याचे वरील विधान पुन्हा सांगितले गेले. हे विधान लघुवाद

न्यायालयासमोर १९९१-१९९३ मध्ये तसेच २००८ मध्ये वारंवार केलेल्या विधान आणि प्रतिनिधित्वाशी सुसंगत आहे, ज्यामुळे हे दिसून येते की, रमामूर्ती गोयल आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी न्यायालयासमोर गंभीरपणे सातत्याने याचिकाकर्ती खरंच मृत लालचंद गोयल यांची मुलगी असल्याचे कायम ठेवले. अशा परिस्थितीत, अनुदान रद्द करण्यासाठी सध्याच्या विविध याचिकेत केलेले विधान की, याचिकाकर्तीला ऑगस्ट, २०१५ मध्येच या न्यायालयाकडून प्राप्त प्रशासन पत्रांबद्दल प्रथम माहिती झाली, हे विश्वासाहर्ष आहे आणि म्हणून, या न्यायालयाला असे आढळते की, २६ एप्रिल, २०१६ रोजी दाखल केलेली याचिका मर्यादेच्या कालावधीत होती. त्यामुळे, उत्तरवादीच्या वतीने यासंदर्भात उपस्थित केलेले दावे नाकारले जातात.

२६. याचिकाकर्त्याने उत्तरवादीविरुद्ध केलेल्या फसवणूक आणि खोटेपणाच्या आरोपांसंदर्भात, या न्यायालयाने रेकॉर्डवरील सामग्रीचा विचार केला आहे. उत्तरवादीच्या वतीने उपस्थित असलेल्या विद्वान वकिलाने विविध याचिकेसह रेकॉर्डवर ठेवलेल्या कागदपत्रांना अविश्वसनीय ठरवण्याचा प्रयत्न केला, यावर आधारित की कागदपत्रांच्या छायाप्रतींवर अवलंबून उत्तरवादीविरुद्ध निर्णय घेता येणार नाही, तसेच या न्यायालयाच्या शरद शंकरराव माने आणि इतर विरुद्ध आशाबाई श्रीपती माने (उपरोक्त) या प्रकरणातील वरील निर्णयावर अवलंबून राहणे ठेवले. हे नमूद करणे समर्पक आहे की, त्या प्रकरणात, विविध याचिकेतील याचिकाकर्त्याने न्यायालयाकडे अशी घोषणा मागितली होती की, ज्यांच्या बाजूने प्रशासन पत्रे देण्यात आली होती तो उत्तरवादी हा मृत व्यक्तीची कायदेशीर

पत्नी नव्हता. अशा तथ्यांच्या पार्श्वभूमीवर, या न्यायालयाने त्या निर्णयात असे निरीक्षण नोंदवले की, अशा स्वरूपाची घोषणा कागदपत्रांच्या छायाप्रतींच्या आधारावर देता येणार नाही.

२७. दुसरीकडे, या प्रकरणात, याचिकाकर्त्याच्या वतीने रेकॉर्डवर ठेवलेल्या कागदपत्रांच्या छायाप्रती उत्तरवादी आणि मृत रमामूर्ती गोयल यांच्या वतीने शपथपत्रावर दिलेल्या स्पष्ट, निःसंदिग्ध आणि विशिष्ट कबुलीला पुष्टी देतात की, याचिकाकर्ती खरंच लालचंद गोयल यांची मुलगी होती. वर नमूद केल्याप्रमाणे, लघुवाद न्यायालयासमोर २३ मे, २००८ रोजी शपथपत्रावर केलेले विधान की, याचिकाकर्ती मृत लालचंद गोयल यांची मुलगी होती, याचा उत्तरवादीने इन्कार केलेला नाही. दिलेला एकमेव खुलासा वरील अतिरिक्त शपथपत्रात आहे, जो ०९ सप्टेंबर, २०२३ रोजीचा आहे (नोंदवलेला आणि “X” असे चिन्हांकित). हा खुलासा देखील लघुवाद न्यायालयासमोर प्रतिवादींच्या वतीने शपथपत्रावर केलेल्या विधानाचा इन्कार करत नाही आणि हा खुलासा पूर्णपणे कमकुवत आणि निरर्थक आहे, जो या न्यायालयाने स्वीकारण्यास पात्र नाही.

२८. उत्तरवादी हे तथ्य नाकारण्यात देखील यशस्वी झाला नाही की, २० एप्रिल, १९९१ रोजीचे पत्र, मूळ मृत लालचंद गोयल यांचे प्रतिनिधित्व करणाऱ्या वकिलाने वरील खटल्यात लघुवाद न्यायालयासमोर वादीच्या वकिलाला जारी केले होते, ज्यात असे प्रतिपादन करण्यात आले होते की, याचिकाकर्ती, रमामूर्ती गोयल आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल हे खरंच मृत लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस होते. १९९१ मध्ये केलेल्या या

प्रतिनिधित्वाच्या आधारावर, वादीने त्या खटल्यात लघुवाद न्यायालयासमोर एक अर्ज दाखल केला होता आणि न्यायालयाच्या ०८ फेब्रुवारी, १९९३ रोजीच्या आदेशाद्वारे, याचिकाकर्तीला रमामूर्ती गोयल आणि उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्यासह मृत लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस म्हणून जोडण्यात आले.

२९. ही निर्विवाद तथ्ये उत्तरवादीच्या वतीने उपस्थित केलेल्या युक्तिवादांला पूर्णपणे खोडून काढतात की, याचिकाकर्ती सध्याच्या याचिकेसह रेकॉर्डवर ठेवलेल्या कागदपत्रांच्या छायाप्रतींवर अवलंबून राहू शकत नाही. वर नमूद केल्याप्रमाणे, ही कागदपत्रे उत्तरवादी, विशेषतः उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या वतीने न्यायालयीन कार्यवाहीत दिलेल्या कबुलीला पुष्टी देतात आणि म्हणून, या न्यायालयाने अशा कागदपत्रांकडे दुर्लक्ष करू नये. या कागदपत्रांचा अभ्यास केल्यास असे दिसून येते की, १९५६ पासूनच्या कालावधीपासून, याचिकाकर्तीला मृत लालचंद गोयल यांची मुलगी म्हणून मानले गेले आहे. लालचंद गोयल यांच्या मृत्यूच्या वृत्तपत्रातील प्रकाशन आणि पहिल्या पुण्यतिथीच्या प्रकाशनांमध्ये उत्तरवादी त्यांचा मुलगा आणि याचिकाकर्ती त्यांची मुलगी म्हणून दर्शविली गेली आहे. हे स्पष्ट उदाहरण आहे जे उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांनी शपथपत्रावर दिलेल्या कबुलीला पुष्टी देतात.

३०. उत्तरवादीच्या वतीने उपस्थित केलेला दावा की, न्यायालयीन कार्यवाहीतील कबुलींकडे दुर्लक्ष केले पाहिजे कारण त्या प्रशासन पत्रे देण्यात आल्यानंतर केल्या गेल्या, हा केवळ नाकारण्यासाठी नमूद केला आहे. घटनाक्रम स्पष्टपणे दर्शवतो की, लालचंद गोयल यांचे ११ मे, १९९० रोजी निधन झाल्यानंतर, १९९१ मध्येच लघुवाद न्यायालयासमोर प्रलंबित

खटल्यातील वादीच्या वकिलासमोर माहिती ठेवण्यात आली होती की, याचिकाकर्ती, उत्तरवादी आणि रमामूर्ती गोयल हे मृत लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस होते. अशा प्रतिनिधित्वाच्या आधारावर, न्यायालयाच्या आदेशाद्वारे, वरील तिन्ही कायदेशीर वारस, याचिकाकर्ती यांच्यासह, ०८ फेब्रुवारी, १९९३ रोजीच्या आदेशाद्वारे लघुवाद न्यायालयासमोर प्रलंबित खटल्यात नोंदवले गेले. या कार्यवाहीच्या सातत्यात, जेव्हा एकतर्फी आदेश/हुकूम रद्द करण्यासाठी अर्ज दाखल करण्यात आला, तेव्हा उत्तरवादीने स्वतः शपथपत्रावर, २३ मे, २००८ रोजी, असे नमूद केले की, याचिकाकर्ती मृत लालचंद गोयल यांची विवाहित मुलगी होती. त्यामुळे, वरील दावा कोणत्याही आधाराशिवाय आढळतो आणि तो नाकारला जातो.

३१. उत्तरवादीच्या वतीने या संदर्भात मद्रास उच्च न्यायालयाच्या आर. शिवग्नानम विरुद्ध पी. के. सदानंदा मुदलियार (उपरोक्त) या प्रकरणातील निर्णयावर अवलंबून ठेवणे, उत्तरवादीच्या प्रकरणाला पुढे नेऊ शकत नाही. हे नमूद करणे समर्पक आहे की, त्या निर्णयात तथ्यांवर असे आढळले की, मृत्युप्रमाण शुल्काच्या देयकात विलंब माफ करण्यासाठी अर्जाच्या समर्थनार्थ शपथपत्रात खरोखरच खोटा आरोप केला गेला होता, परंतु न्यायालयाने असे आढळले की, अशा परिस्थितीत, उत्तराधिकार कायद्याचे कलम २६३ (क) लागू होऊ शकत नाही. या प्रकरणात, याचिकाकर्त्याने विशेषतः उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३ (ब) चा उल्लेख केला आहे, जो खोटे सूचन करून आणि या न्यायालयापासून महत्त्वपूर्ण तथ्ये लपवून फसवणुकीने अनुदान प्राप्त केलेल्या परिस्थितीशी संबंधित आहे, ज्यामुळे मद्रास उच्च न्यायालयाच्या त्या निर्णयावर अवलंबून ठेवणे चुकीचे आहे.

३२. उत्तरवादीच्या वतीने एम. वनजा विरुद्ध एम. सरला देवी (मयत) (उपरोक्त) या प्रकरणातील सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयावर खूप जोर देण्यात आला, जो वैध दत्तक घेण्याच्या अटींशी संबंधित होता. हे नमूद करणे समर्पक आहे की, त्या निर्णयात वैध दत्तक घेण्याच्या अनिवार्य आवश्यकतांचा समावेश होता, ज्यात पत्नीची संमती आणि दत्तक घेण्याच्या प्रत्यक्ष देणे-घेणे समारंभाचा पुरावा यांचा समावेश होता. या प्रस्तावाबाबत कोणताही वाद होऊ शकत नाही. परंतु, हे नमूद करणे समर्पक आहे की, कमला रानी विरुद्ध राम ललित राय उर्फ लालक राय (मयत) यांच्या कायदेशीर प्रतिनिधींद्वारे आणि इतर (उपरोक्त) या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालयाने खालीलप्रमाणे निर्णय दिला:

“६. आम्ही या तत्वाकडे दुर्लक्ष करू शकत नाही की, जरी दत्तक घेण्याचे तथ्य आणि त्याची वैधता यथायोग्य सिद्ध करणे आवश्यक आहे आणि देणे-घेणे हा औपचारिक समारंभ वैध दत्तकासाठी आवश्यक घटक आहे, तरीही ज्या व्यक्तीला दत्तक म्हणून मानले जाते त्या दीर्घ कालावधीकडे दुर्लक्ष करता येणार नाही आणि परिस्थितीनुसार तो स्वतःच दत्तकाच्या बाजूने एक गृहीतक धरू शकतो. या संदर्भात, आम्ही या न्यायालयाच्या एल. देबी प्रसाद विरुद्ध त्रिबेनी देवी [(१९७०) १ एससीसी ६७७] : (एससीसी पृष्ठे ६८१-६८२, परिच्छेद ९) मधील निरीक्षणांचा उल्लेख करू शकतो.

“१. यात काही शंका नाही की, त्याला त्याच्या नैसर्गिक पित्याने दिले गेले आणि गोपाल दास यांनी दत्तक पुत्र म्हणून स्वीकारले याचे समाधानकारक पुरावे देण्याची जबाबदारी श्याम बिहारी लाल यांच्यावर आहे. परंतु, प्रिव्ही कौन्सिलच्या न्यायिक समितीने राजेंद्र नाथ होल्डर विरुद्ध जोगेंद्र नाथ बॅनर्जी [१८७१ एससीसी ऑनलाइन पीसी ११ : (१८७१-७२) १४ मू आयए ६७] मध्ये निरीक्षण नोंदवले आहे की, जरी दत्तक घेतल्याचा दावा करणाऱ्या व्यक्तीला दत्तक पुत्र म्हणून त्याचा हक्क सिद्ध करणे बंधनकारक आहे, तरीही ज्या दीर्घ कालावधीत त्याला दत्तक पुत्र म्हणून स्वीकारले गेले आहे, त्या कालावधीमुळे अशा तथ्याला सिद्ध करण्यासाठी पुराव्याच्या अभावासाठी प्रत्येक सवलत अनुकूलपणे स्वीकारली जावी, आणि हे प्रकरण त्या प्रकरणाशी समान आहे जिथे एखाद्या व्यक्तीच्या वैधतेची दीर्घकाळ मान्यता झाली आहे आणि नंतर त्या वैधतेला आव्हान देण्याचा अधिकार असलेल्या पक्षाने त्याला आव्हान दिले आहे, जिथे उत्तरवादी, आपले स्थान राखण्यासाठी, दत्तक पुत्र म्हणून दीर्घकाल मान्यतेच्या प्रत्येक गृहीतकाचा दावा करू शकतो, ज्यामुळे त्याच्या दत्तकाच्या वैधतेच्या बाजूने आणखी मजबूत गृहीतक निर्माण होते, जे त्याच्या मूळ कुटुंबातील हक्क गमावण्याच्या शक्यतेमुळे दुसऱ्या

कुटुंबात दत्तक घेतल्यामुळे उद्भवते. रूप नारायण विरुद्ध गोपाल देवी

[१९०९ एससीसी ऑनलाइन पीसी ३ : (१९०८-०९) ३६ आयए १०३]

मध्ये न्यायिक समितीने निरीक्षण नोंदवले की, प्रत्यक्ष पुराव्याच्या

अभावात, कथित दत्तक पुत्राने त्याच्या दत्तक पित्याच्या मालमत्तेचा

निर्विवादपणे वारस मिळवला आणि त्याच्या मृत्यूपर्यंत त्याचा

उपभोग घेतला आणि त्याच्या हयातीत आणि मृत्यूनंतर कागदपत्रे

दत्तकाच्या आधारावर तयार केली गेली याला खूप महत्त्व दिले

पाहिजे. ओडिशा उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने बालिंकी पढानो

विरुद्ध गोपकृष्ण पढानो [१९६३ एससीसी ऑनलाइन ओआरआय

३३ : एआयआर १९६४ ओआरआय ११७] मध्ये असे मानले की,

प्राचीन दत्तकाच्या बाबतीत, ज्या वेळी कोणताही वाद नव्हता त्या

वेळी मुलाला दीर्घकाळ दत्तक पुत्र म्हणून मानले गेले याचा पुरावा

दत्तक सिद्ध करण्यासाठी पुरेसा आहे, जरी प्रत्यक्ष देणे-घेण्याचा

पुरावा उपलब्ध नसला तरी. आम्ही वरील उल्लेखित निर्णयात व्यक्त

केलेल्या मतांशी सहमत आहोत.

७. आम्ही समाधानी आहोत की, उच्च न्यायालयाने प्रथम

न्यायालयाचा हुकूम उलटवणे आवश्यक नव्हते.

८. त्यानुसार, आम्ही या अपीलला मान्यता देतो, आव्हानात्मक आदेश [राम ललित राय विरुद्ध कमला रानी, २०१४ एससीसी ऑनलाइन डीइएल ४०८०] रद्द करतो आणि प्रथम न्यायालयाने दिलेला आदेश पुनर्स्थापित करतो. प्रलंबित अर्ज, जर काही असतील, ते देखील निकाली काढले जातील.”

३३. या प्रकरणात, याचिकाकर्त्याच्या वतीने रेकॉर्डवर ठेवलेली सामग्री, उत्तरवादी राजीव लालचंद गोयल यांच्या स्पष्ट आणि निःसंदिग्ध कबुलीसह वाचली जाते , स्पष्टपणे अशी परिस्थिती निर्माण करते जी याचिकाकर्त्याच्या बाजूने दत्तक घेतल्याचे दर्शवते. या संदर्भात, बसंत सिंग विरुद्ध जानकी सिंग आणि इतर (उपरोक्त) आणि भारत संघ विरुद्ध इब्राहिम उद्दीन आणि इतर (उपरोक्त) या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालांवर याचिकाकर्त्याच्या वतीने ठेवलेला विश्वास देखील न्याय्य आहे . उत्तरवादीने लघुवाद न्यायालयासमोर न्यायालयीन कार्यवाहीत याचिकाकर्त्या मृत लालचंद गोयलची मुलगी असल्याबद्दल केलेल्या विशिष्ट कबुलीजबाबांना नाकारलेले नाही. ९ सप्टेंबर २०२३ रोजीच्या प्रतिज्ञापत्रात दिले जाणारे स्पष्टीकरण देखील क्षुल्लक आणि क्षुल्लक असल्याचे आढळून आले आहे, याशिवाय सदर शपथपत्रात न्यायालयीन कार्यवाहीत केलेल्या कबुलीजबाबाला कोणताही नकार दिलेला नाही. म्हणून, या न्यायालयाचे असे मत आहे की जेव्हा १९९२ ची मूळ मृत्युपत्र याचिका क्रमांक ५३० दाखल करण्यात आली तेव्हा मूळ याचिकाकर्त्यांनी मृत लालचंद गोयल यांच्या मुली नसल्याचे खोटे विधान केले. त्यांनी या न्यायालयासमोर खोटे

सूचनेचा दावा केला आणि निश्चितच त्यांच्या माहितीत असलेल्या या न्यायालयापासून महत्त्वाचे तथ्य लपवले. म्हणून, याचिकाकर्त्याने अनुदान रद्द करण्यासाठी उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३ (ब) अंतर्गत खटला दाखल केला आहे.

३४. उत्तरवादीच्या विद्वान वकिलांनी १३ सप्टेंबर २०२३ रोजीच्या आणखी एका अतिरिक्त प्रतिज्ञापत्रासह (ज्याला रेकॉर्डवर घेतले आहे आणि "Y" असे चिन्हांकित केले आहे) जोडलेल्या कागदपत्रांच्या प्रतींचा आधार घेतला आहे, जेणेकरून याचिकाकर्त्याला अनुदान देण्याबद्दल आधीच माहिती होती आणि ती अज्ञान असल्याचे भासवत होती. या न्यायालयाच्या आदिल फिरोज मखानिया विरुद्ध दिलीप गोरधनदास गोंडलिया (उपरोक्त) यांच्या निकालावरही अवलंबून राहून असा युक्तिवाद करण्यात आला की, जेव्हा याचिकाकर्त्याने वारशाने दिलेल्या मालमत्तेत अजिबात योगदान दिले नव्हते, तेव्हा तिला अनुदान रद्द करण्याची मागणी करण्याची परवानगी देता येत नाही.

३५. प्रथमतः, आदिल फिरोज मखानिया विरुद्ध दिलीप गोरधनदास गोंडलिया (उपरोक्त) या प्रकरणात, हे न्यायालय उत्तरवादीच्या नावे मंजूर केलेला मृत्युप्रमाण रद्द करण्याची विनंती विचारात घेत होते. असे आढळून आले की मालमत्ता उत्तरवादीच्या नावे वारशाने देण्यात आल्या होत्या, ज्याच्या संदर्भात रद्द करण्याच्या याचिकाकर्त्याने कोणतेही योगदान दिले नव्हते. या प्रकरणात, उत्तरवादीच्या नावे कोणतीही मालमत्ता मृत्युपत्रात देण्यात आली असल्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही कारण प्रशासन पत्रे कोणत्याही मृत्युपत्राशिवाय मंजूर करण्यात आली होती. मृत्युपत्र याचिका मृत लालचंद गोयल यांचे मृत्युपत्र न करता झाले या

आधारावर पुढे चालली. म्हणून, सदर निकाल लागू होत नाही. सदर अतिरिक्त शपथपत्राबाबत, एवढेच सांगणे पुरेसे आहे की जरी त्यास जोडलेली कागदपत्रे विचारात घ्यायची असली तरी, ती केवळ मालमत्तेच्या संदर्भात काही विशिष्ट व्यवहार दर्शवितात, परंतु, मृत राममूर्ती गोयल आणि राजीव लालचंद गोयल यांच्यासह या याचिकेतील प्रतिवादींनी न्यायालयीन कार्यवाहीत आणि २०१४ मध्ये अंमलात आणलेल्या पॉवर ऑफ अॅटर्नीमध्येही याचिकाकर्ता मृत लालचंद गोयल यांचे कायदेशीर वारस असल्याचे प्रतिज्ञापत्रात म्हटले असल्याने, याचिकाकर्त्याविरुद्ध पुढील अतिरिक्त शपथपत्र स्वीकारण्याचे कोणतेही कारण असू शकत नाही.

३६. वरील बाबी लक्षात घेता, या न्यायालयाला असे आढळून आले की याचिकाकर्त्याने उत्तराधिकार कायद्याच्या कलम २६३(ब) अंतर्गत अनुदान रद्द करण्यासाठी दावा दाखल केला आहे. त्यानुसार, प्रार्थना कलम (अ) नुसार याचिका मंजूर करण्यात येते आणि ८ सप्टेंबर १९९३ रोजीचे प्रशासन पत्रांचे अनुदान रद्द करण्यात येते. परिणामी, मूळ मृत्युपत्र याचिका क्रमांक ५३०/१९९२ पुन्हा सुरू करण्यात येते. या याचिकेत, याचिकाकर्त्याला येथे उद्धरण द्यावे लागेल आणि त्यानंतर प्रकरण कायद्यानुसार पुढे जाईल.

(न्यायमूर्ती - मनीष पितळे)

अस्वीकरण

न्यायनिर्णयाच्या या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरता मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्याय निर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करिता वैध मानला जाईल.